

**12 APRIL
> 17 AUGUSTUS 2025**

EXPO

PULSATIES

GEZICHTEN VAN EEN STAD

PERSMAP (NL)

+ DIRECTIE

Xavier Roland, Pierre Urbain, Murielle Laurent, verantwoordelijken van de
Pôle muséal van de Stad Bergen

+ CURATOREN VAN DE TENTOONSTELLING

Xavier Roland, directeur van het Museum voor Schone Kunsten van Bergen

Laurence Vray, kunstfotografe

Collectif VOID, kunstenaars

Boris Iori, verantwoordelijke bemiddeling bij de Pôle muséal van de Stad Bergen

Sophie Simon, conservator van de museumcollecties van de Stad Bergen

+ COÖRDINATIE VAN DE TENTOONSTELLING

Joanna Karcher, verantwoordelijke tentoonstellingsproductie – Pôle muséal
van de Stad Bergen

Laetitia Coquelet, communicatieverantwoordelijke voor de Pôle muséal van
de Stad Bergen – Dienst Communicatie van de Stad Bergen

+ PERSCONTACTEN

BE CULTURE

Séverine Provost - Founder & General Manager

Charline Mabile - Project Leader

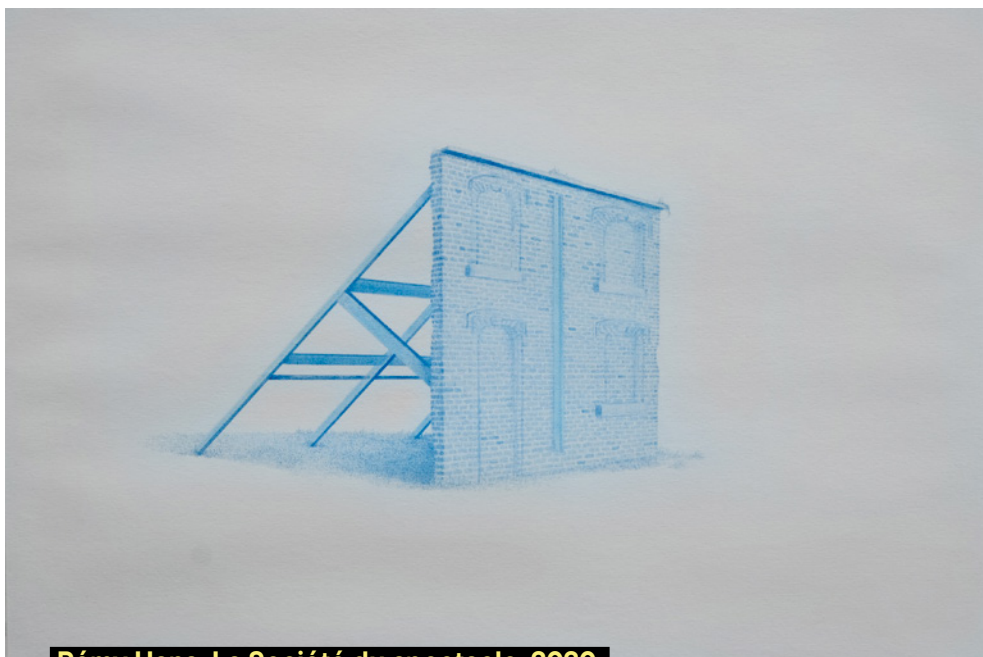
Tel. +32 474 11 65 29 | charline@beculture.be

info@beculture.be

www.beculture.be

De beelden die in dit persdossier worden gebruikt en de foto's *in situ* zijn op
aanvraag beschikbaar in HD bij het persagentschap BE CULTURE.

1. Persbericht
2. Toelichting
3. Parcours van de tentoonstelling
4. Voorstelling van de artiesten
5. Rondom de tentoonstelling
6. *Mainteneur* van Diego D'Onofrio in de Zuilenzaal
7. *Vivre ensemble* in de Labo-zaal (Collectiehuis) met het *Institut d'Architecture Wallonie-Bruxelles* (ICA)
8. Praktische info

Rémy Hans, La Société du spectacle, 2020,

Dessin au crayon bleu sur papier, 53 x 43 cm

Collection Godart – Soupart

Crédit photographique Laurence Vray

1. PERSBERICHT

Het CAP presenteert *Pulsaties. Gezichten van een stad*, een “korale” en inwijdende tentoonstelling. Van 12 april tot 17 augustus schetsen bijna veertig kunstenaars, samen met historische en hedendaagse objecten, een gevoelig en intiem beeld van de Stad.

De tentoonstelling is verdeeld over verschillende zalen, elk met een eigen sfeer en een uniek thema: het belang van het geheugen, de essentiële rol van water, de uitdagingen van het wonen in relatie tot de natuur en de rol van het heilige en spirituele in de moderne samenleving. Maar over welke stad hebben we het? Bergen, zonder twijfel, maar ook alle steden van de moderne wereld, waar individuele en collectieve verhalen met elkaar verweven zijn tot een universeel narratief. Hier draait het om de pulsaties die zichtbaar worden in de sporen, ritmes en sensaties die door deze veelheid aan werken worden achtergelaten – als een kloppend hart van de stad.

De tentoonstelling opent met opvallende foto's van **Norbert Ghisoland**, die de bezoeker meteen confronteren met een veelheid aan gezichten. Het parcours leidt verder langs werken van onder anderen **Balthasar Burkhard**, **Barbara Dits**, **Marie Cannela**, **Philippe Bouillon**, **Bruno Vande Graaf**, **Barbara Dits**, **Maxime Van Roy**, **Rino Noviello**, **Mara De Sario**, **Malik Choukrane**, **Marie-Françoise Plissart**, **LaToya Ruby Frazier**, **Jean-Marie Mahieu**, **Anne Sophie Costenoble**, **Arsène Detry**, **Bertille Bak**, **Raphaël Decoster** en vele anderen. Objecten, tekeningen, beeldhouwwerken en oude perkamenten verrijken deze vertelling en geven het een historische weerklank.

Een van de blikvangers is het uitzonderlijke werk *Les Registres du Grand-Hornu* van **Christian Boltanski**. Daarnaast zijn er speciaal voor de tentoonstelling gecreëerde werken te zien van **Claire Ducène**, **Laurence Vray**, het **VOID-collectief**, **Pierre Liebaert** en **Léa Beloussovitch**. Gerenommeerde kunstenaars zoals **Charley Case**, **Rémy Hans** en **Tadashi Kawamata** zullen voor de gelegenheid site-specifieke muurschilderingen realiseren in het museum en zo hun stempel drukken op de ruimte en in de herinneringen van bezoekers.

De scenografie, ontworpen door **Evelyne Gilmont**, herdefinieert de relatie tussen het werk en de toeschouwer door de grens tussen museumruimte en ervaring te vervagen. Opgezet als een ontdekkingsruimte, doorbreekt de tentoonstelling de traditionele museumkaders en betreft ze het lichaam van de bezoeker volledig bij de ervaring. Geluiden, geuren en bewegingen verrijken de perceptie van de stad en haar geschiedenis, waardoor elk werk een zowel visuele als gevoelige ontmoeting wordt.

Het **curatoriale comité**, bestaande uit mensen met diverse achtergronden (curator, bemiddelaar, kunstenaars en museumdirecteur), ziet deze tentoonstelling als onderdeel van een collectieve reflectie over hoe een stad haar inwoners vormt en hoe de inwoners op hun beurt de stad vormgeven.

2. TOELICHTING

Deze tentoonstelling kadert in een duurzame strategie om de rol en impact van cultuur sterker te verankeren in de samenleving.

Ze kwam tot stand dankzij een team van vijf curatoren met uiteenlopende profielen — drie kunstenaars en twee wetenschappers (een collectiebeheerder en een publieksbemiddelaar). Dit team werkte samen met de directie van het museum. Ook een scenograaf speelde een doorslaggevende rol in het ontwerp van de tentoonstelling.

Van meet af aan kozen we ervoor om deze expo te benaderen vanuit de intentie om de traditionele museale aanpak te vernieuwen. Daarbij is kunst doorgaans geordend volgens chronologie en stijl, en zijn de werken gepresenteerd in een frontale relatie tot de kijker. Dit zijn elementen die deel uitmaken van de museale traditie die ongeveer een eeuw teruggaat — een periode waarin de nadruk lag op individuele verwezenlijking, subjectieve esthetische ervaring en de voortdurende zoektocht naar moderniteit.

Pulsaties. Gezichten van een stad is deel van een reeks tentoonstellingen die, gevoed door de inzichten van de moderniteit, actief de dialoog aangaan met een wereld in volle verandering.

Vandaag willen we in onze benadering van cultuur andere waarden belichamen: waarden die de hoofdrol geven aan de taal van het lichaam en waarbij een collectieve band tussen kunst en toeschouwer wordt bevorderd. Deze nieuwe manier van werken steunt op een robuuste opvatting van cultuur — een visie die haar kracht ontleent aan de verankering in de lokale tradities en historische context. De kunstenaars die daarbij naar voren worden geschoven zijn meestal uit de regio afkomstig. Meerdere technieken worden hierbij ingezet, en de chronologie ligt niet strikt vast. In plaats daarvan vertakt en diversifieert deze, terwijl ze zich ontwikkelt naar universele thema's en samenwerkingen met internationale kunstenaars. Deze aanpak benadert het object, het werk en het verhaal niet vanuit de invalshoek van vorm of materie, maar streeft ernaar om een tijdloze herinneringsdimensie op te roepen.

De tentoonstelling brengt ongeveer veertig kunstenaars samen, uit de regio en van ver daarbuiten, uit het verleden en het heden. Ze presenteert een reeks erfgoedobjecten – daarbij een aantal pareltjes van onschatbare waarde – naast zeven nieuwe of speciaal voor 'Pulsaties' gecreëerde werken.

Bij de aanwezige kunstenaars bevinden zich vier winnaars van de Prix de Hainaut (Prijs van Henegouwen): Pierre Liebaert, Rémy Hans, Claire Ducène en Diego D'Onofrio. Deze laatste heeft ook een solotentoonstelling in de Zuilenzaal van het museum. Ook andere kunstenaars uit Bergen, Henegouwen en de Federatie Wallonië-Brussel zijn vertegenwoordigd, wat getuigt van de dynamiek van de beeldende kunst in Brussel en Wallonië. Hoewel dit museum historisch gezien niet gespecialiseerd is in hedendaagse kunst, is de ontmoeting tussen kunst en herinnering vandaag de dag een vanzelfsprekendheid geworden. De nieuwe CAP-site, die het Collectiehuis en de Poirier Beurré-tuin samenbrengt, symboliseert deze vernieuwing in onze relatie met de maatschappij en bevestigt de essentiële rol van de kunstenaar in onze museale benadering. De nieuwe tentoonstelling in de Labo-zaal van het Collectiehuis, gerealiseerd in samenwerking met het *Institut d'Architecture Wallonie-Bruxelles* (ICA) en het kunstenaars-architectenduo Luna Pittau en Camille Bleker, is een perfecte illustratie van deze vruchtbare samenwerking tussen de diverse spelers.

Wat deze kunstenaars verbindt, is hun gedeelde engagement om, elk op hun eigen unieke wijze, herinneringen, erfgoed en geschiedenis door te geven. Het is belangrijker dan ooit om deze kunstenaars te steunen, want zonder hen zouden we hier niet samen zijn om het rijke herinneringserfgoed van onze stad te vieren. Zonder hen zouden we het verleden vergeten en losraken van onze geschiedenis... zonder onderdak te vinden in cultuur.

Xavier Roland
Directeur van het Museum voor Schone Kunsten van Bergen

3. PARCOURS VAN DE TENTOONSTELLING

+ INLEIDING

Meer dan veertig kunstenaars en een aantal objecten met een rijke geschiedenis (die soms eeuwen teruggaat) werden samengebracht om een tastbaar en intiem gezicht van de stad te onthullen.

Maar over welke stad hebben we het? Bergen, natuurlijk – maar evengoed alle steden die uit de moderne wereld zijn voortgekomen. Waar persoonlijke en collectieve verhalen zich verweven tot een universele vertelling, uniek en toch gemeenschappelijk.

Het lichaam, het hart, de emoties en de herinneringen worden de essentiële sleutels tot begrip. Doorheen het parcours duiken er een aantal diepgaande vragen op: het belang van herinnering, de essentiële rol van water, de spanning tussen habitat en natuur en de rol van het sacrale en spirituele in de maatschappij van vandaag.

Het belang van deze expositie zit in het getoonde erfgoed, maar evengoed in de genese van collectieve herinneringen die worden geboren uit onze directe ervaring met de werken. Anders gezegd: hier is sprake van pulsaties die zich manifesteren in de sporen, ritmes en indrukken die achtergelaten worden door deze weelde aan werken, die in zekere zin het kloppende hart van de stad zijn.

Dat is de geest waarin we zouden willen dat je de expo bezoekt. Een paar tips daarbij:

Zet net als bij een voorstelling je gsm op stil.

Om deze tentoonstelling ten volle te ervaren, kan het een goed idee zijn om de zaalteksten pas te lezen nadat je de werken in je hebt opgenomen.

Volg je eigen ritme.

Laat je leiden door je emoties en doe beroep op al je zintuigen.

Wees je tijdens je bezoek bewust van je ademhaling. Pauzeer af en toe eens, ga zitten, sluit je ogen en kuier rond met je pulsaties als gids.

1^E VERDIEPING

ONRUSTWEKKENDE AANWEZIGHEID

Een veertigtal gezichten heten ons welkom in de tentoonstelling. Ze staan op driehoekige sokkels en hun hoogte varieert naargelang de leeftijd van de personen. Deze totemachtige figuren nemen de hele tentoonstellingsruimte in beslag. De gerichte verlichting accentueert elk gezicht. Deze scenografie roept een vreemdsoortige gewaarwording op van een zekere aanwezigheid: sommige blikken lijken door de tijd te reizen, alsof ze pas gisteren zijn vastgelegd. Een stad krijgt vorm door de opeenvolgende generaties die haar, vaak anoniem, bewoonden. Ze geven de stad een tastbaar en intiem gelaat.

Norbert Ghisoland (1878-1939) is een van die zeldzame fotografen die aan het prille begin van de 20e eeuw, vanuit zijn studio in Frameris, de gezichten van de Borinage vereeuwigde.

In die tijd was hoe je voor de lens plaatsnam radicaal anders dan bij onze huidige 'selfies'. Hier bieden de geportretteerden zich alleen aan, zonder kunstgrepen of inscenering. Wat meteen opvalt is de waardigheid en menselijkheid die deze portretten uitstralen, wars van alle uiterlijk vertoon en pretentie. Vele ervan geven blijk van eenzaamheid, kwetsbaarheid en het gewicht van hun maatschappelijke situatie.

Doorheen de ruimte zweeft het geluid van een etherische geluidscompositie op basis van een hartslag, die ons vergezelt in deze stilzwijgende menigte. Deze Bergenaars en Borinage-inwoners hebben meer van ons weg dan je zou denken. Hun nabijheid, die zo intens wordt nagestreefd dat ze bijna tastbaar wordt, desoriënteert ons. De verstrengeling van de tijden is even verontrustend als fascinerend.

DE NACHT

Bij het binnenkomen van de volgende zaal valt je blik meteen op een foto gemaakt met de *camera obscura*-techniek. Dit beeld van de kazematten van Bergen (gebouwd tussen 1814 en 1830 ten tijde van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden) is opmerkelijk vanwege dit unieke procedé, dat teruggrijpt naar de begindagen van de fotografie. Namelijk een blootstelling aan het zonlicht gedurende 24 uur, waarbij de tijd wordt samengeballd op lichtgevoelig papier, met een uniek beeld tot gevolg. Dit werk roept niet alleen vragen op over hoe we denken over het verstrijken van de tijd. Het stelt

ook de vraag naar de getrouwheid van de afbeelding: de vaagheid van het beeld zaait hierover twijfel. En zo legt het meteen een link naar de volgende zaal, gewijd aan de nacht zoals Marcel Lefrancq (1916-1974) die zag.

Als je de zaal binnenkomt die is gewijd aan Marcel Lefrancq, word je letterlijk ondergedompeld in duisternis. Je lichaam waagt zich in een onzekere ruimte. Misschien steekt een instinctieve angst voor het donker de kop op en hou je je adem in? We worden in onze onzekere stappen begeleid door het ritme van de verzen van dichters Fernand Dumont (1906-1945) en René Verboom (1891-1955). Ze evoceren de onuitsprekelijke eenzaamheid van de nacht. De foto's van Marcel Lefrancq zijn op zulke wijze belicht dat ze doen denken aan oplichtende vensters die een doorgang zijn naar de mysterieuze wereld van de nacht, weg van de vertrouwde en geruststellende paden van de waarneming bij daglicht.

De algehele sfeer van deze foto's, met hun alomtegenwoordige spel van clair-obscur, roept een gevoel op van een toegangspoort tot een andere werkelijkheid. Niets hier is somber of verontrustend, alles is slechts subtiel suggestief. De foto's dagen onze blik uit, niet door wat ze tonen, maar door wat ze oproepen – een verstilde vreemdheid die ons met hen verbindt, voorbij de uiterlijke verschijningen bij daglicht.

UN AUTRE JOUR À UNE AUTRE HEURE [EEN ANDERE DAG OP EEN ANDER TIJDSTIP]

In dit werk stelt de fotograaf Pierre Liebaert zich volledig ten dienste van een oude collectie prentbriefkaarten van het Bergen van vroeger, die hij voor ons tot leven brengt. Dit doet hij met een aanpak die even simpel is als methodisch: hij plaatst zijn camera op dezelfde dag van het jaar op hetzelfde tijdstip, met een identieke kadrering en belichting. Als in een spiegel resoneren zijn eigen beelden met de oude prentbriefkaarten, wat leidt tot een vreemde symbiose die misschien wel uitsluitend bestaat in onze verbeelding. Uit deze ontmoeting ontstaat in de geest van de kijker een ongrijpbaar idee van Bergen, niet zichtbaar, maar diep doorvoeld.

De beelden scheppen een sfeer van verstilling waarbij we onze houvast in tijd en ruimte verliezen en heden en verleden in elkaar overvloeien. Niet zozeer wat we van het verleden zien, herkennen of te weten komen is hier van belang, maar wat ontstaat wanneer deze twee beelden elkaar raken, in elkaar opgaan en elkaar transformeren. Door de strategische plaatsing van de twee projectieschermen kunnen we er tussendoor lopen, waardoor onze fysieke aanwezigheid een rol speelt in deze denkbeeldige dynamiek. De beelden en de ruimte versmelten, terwijl de kijker zich ertussen beweegt en zo de grenzen voortdurend verlegt en herdefinieert. Dit onontkoombare gevoel van wegglijden wordt versterkt door het geluid, een spel van diepe pulsen en steeds veranderende toonlagen.

LES REGISTRES DU GRAND-HORNU

De opeenstapeling van al deze dozen tegen de muren van de zaal en hun imposante aanblik bij het binnenkomen, maken dat ons lichaam, ons geheugen en onze geest volledig worden ondergedompeld in een atmosfeer van herinnering. Met dit werk van de Franse kunstenaar, opgedragen aan de mijnwerkers van de Borinage, dringen we nog wat verder door in de ziel en identiteit van onze regio. Het bestaat uit honderden roestige ijzeren dozen met op de voorkant telkens een foto van een mijnwerker uit de Borinage.

Deze installatie van de Franse kunstenaar Christian Boltanski (1944-2021) die wordt bewaard in het Museum voor Hedendaagse Kunsten in Le Grand-Hornu, herinnert ons eraan dat de ons omringende realiteit doordrongen is van altijd aanwezige herinneringen, die een onuitwisbaar facet van de regio vormen. Deze installatie wordt zo een echt herinneringsmonument, een heiligdom voor de mensen die door de grote geschiedenis genegeerd zijn. De zwart-wit pasfoto's van kinderen, vrouwen of mannen in 'zondagse kleren', afkomstig uit werkboekjes, doen denken aan het werk van Norbert Ghisland.

LE FIL DE LA VIE [DE LEVENSdraad]

Het raam is een krachtig symbool van openheid op de wereld en het leven. In deze serie van drie ramen nodigt fotografe Laurence Vray ons uit op een ontdekkingstocht van oude beelden van de streek rond Bergen, afgedrukt op glas. Het water speelt een hoofdrol en herinnert aan de volksactiviteiten en -bijeenkomsten van weleer. Hier zien we onder meer mensen genieten van hun eerste betaalde vakantie. Ze maken plezier op de rivier By in Quévy, op een paar kilometer van Bergen.

Tot eind 19e eeuw stroomden er twee rivieren door Mons: de Hene en de Trouille. Om hygiënische redenen werden ze omgeleid, maar in de Bergense verbeeldingswereld blijft de herinnering eraan levendig. Vandaag is water een ethische kwestie geworden, een belangrijk gemeenschappelijk goed waar we zorg voor moeten dragen omdat het vitaal en kwetsbaar is. Deze oude herinnering weerklinkt dan ook extra sterk in ons.

Het beeldhouwwerk op de vloer, van Maxime Van Roy, zet de evocatie van het water verder. Het bestaat uit gepolijste kalksteenblokken en suggereert de beweging en vloeiendheid van een verdwenen rivier. Hou je niet in om je te bukken en de gepolijste stenen te strelen, die het verfrissende, fluwelige gevoel van kristalhelder water oproepen. Eromheen is er een opeenstapeling van foto's, de meeste ervan zwart-wit; oude zowel als hedendaagse. Deze beelden van het dagelijks leven – spelende kinderen op straat, cafétaferelen, momentopnamen op het werk – vormen een heus

kunstsalon waarin elke opname een moment in de tijd capteert.

Opnieuw lijkt de tijd onzeker van zichzelf: sommige beelden lijken recent terwijl ze eigenlijk uit een andere eeuw stammen, terwijl andere meer eigentijds zijn, en toch een vervlogen verleden oproepen. Deze verstrengeling van de tijden versterkt het gevoel van tijdeloosheid dat doorheen de kamer waart.

De pastel-muurschildering van een blauwe lucht in perspectief, met ervoor doorzichtige sluiers bedrukt met mijn-thema's, is het werk van Rémy Hans. Net als de ramen van Laurence Vray speelt deze installatie met transparantie en met het overlappen van tijden. De beelden zweven tussen heden en verleden en laten een subtiele dialoog doorschemeren tussen herinnering en werkelijkheid, hemel en aarde.

Als tegenhanger van deze ruimte gewijd aan het dagelijks leven, maakte kunstenaar Claire Ducène een installatie als eerbetoon aan de mijnwerkers die in de mijnen zijn gestorven. Al deze beelden bracht ze samen in een structuur die een mijntunnel oproept, een echt 'huis van de eeuwigheid', door de kunstenaar zo genoemd als verwijzing naar Egyptische graven.

Tussen de regels door leest deze installatie als een echo van onze actualiteit, en herinnert ze ons aan het eeuwige karakter van de sociale strijd.

2^E VERDIEPING

DE WERELD BEWONEN

Hoe kunnen we ons het wonen voorstellen in de toekomst? Deze vraag is actueler dan ooit en bepaalt ons denken over de toekomst.

Twee kunstenaars, Tadashi Kawamata en Balthasar Burkhard, stellen een andere benadering voor van de band tussen mens en natuur.

BOS VAN BERGEN

De Japanse kunstenaar Tadashi Kawamata bevraagt al tientallen jaren lang het thema van stadsvernieuwing door een collaboratieve aanpak met daarbij een centrale rol voor de omgeving, en in het bijzonder de natuur. Hij heeft een onverwachte verwantschap met de stad Bergen: ook hij stamt uit een mijnstreek. Dit verleden oefende een diepgaande invloed uit op zijn werk en voedde zijn gevoeligheid voor de transformaties van het landschap en het geheugen van plaatsen.

In een wereld op zoek naar nieuwe levenswijzen, ziet Kawamata kunst als een essentieel middel voor heruitvinding. Voor hem zijn cultuur en het dagelijks leven onlosmakelijk met elkaar verbonden: “Mensen ‘doen’ aan cultuur omdat het een noodzaak is geworden in hun dagelijks leven”. Volgens hem is een van de weinige manieren om het publiek weer te betrekken bij musea het aanbieden van een ervaring die aansluit bij hun leefwereld. In zijn visie kan kunst het gewone leven opwaarderen met respect voor het fragiele evenwicht van het ecosysteem.

Zijn installatie ‘Cabanes de Lumière’ [Hutten van Licht] (Place du Parc) gaat in dialoog met deze op de tentoonstelling. Ze vormt een appel aan de onderzoekers, professoren en studenten van de universiteit van Bergen, waarvan de gebouwen het park omringen, om hun relatie tot kennis te bevragen. Voor Kawamata zou elk leren eerst moeten gebeuren in deze hutten hoog in de bomen, voordat het zich uitkristalliseert in concepten en theorieën. Deze bespiegeling vat de essentie van zijn ingrepen in de stedelijke ruimte: het creëren van plekken waar kennis en leven elkaar ontmoeten.

Binnenin het museum biedt zijn installatie een andere benadering, die gericht is op het opnieuw aanwezig maken van het levende. Door een bos te creëren in het hart van een kunstruimte, biedt hij ons een zintuiglijke onderdompeling, een uitnodiging om de natuur op een andere manier te beleven. Deze twee installaties vullen elkaar aan en geven ons stof tot denken over de relatie tussen kunst, stedelijke ruimte en milieu. Een ervaring waarbij de stad en het museum in elkaar overlopen en de natuur een plaats krijgt in onze verbeelding.

TABERNAKEL

In 2000 gaf Laurent Busine meerdere hedendaagse kunstenaars de opdracht om werken te creëren rond de universele mythe van Sint-Joris en de Draak. Daarbij werden Gérard Garouste, José Maria Sicilia, Giuseppe Penone, Thierry De Cordier en Balthasar Burkhard benaderd. De laatste maakte een installatie *in situ* in het zogenaamde 'Paraplu'-salon van het Stadhuis, dat momenteel gerenoveerd wordt. We maken handig gebruik van het feit dat het werk daar tijdelijk is weggehaald om het los te weken van zijn oorspronkelijke functie en het te integreren in dit museumparcours, naast het werk van Tadashi Kawamata.

We probeerden daarbij de integriteit van het werk te respecteren, zowel in de manier waarop we de verschillende foto's aan de vier muren hingen als in de idee om een kleine 'tempel van ontmoeting' te creëren, een *Tabernakel*.

De mythe vindt diepe weerklank in de harten van de Bergenaars. Op Drievuldigheidszondag voert Sint-Joris al eeuwenlang zijn legendarische strijd, bekend als de Lumeçon, op de Grote Markt van Bergen.

Volgens de overlevering komt de man tevoorschijn van buiten de stad, uit de natuur, om de strijd aan te gaan met de draak die hij uiteindelijk zou vloeren – een gevecht dat in Bergen al eeuwen aan de gang is. Maar wat blijft er vandaag over van deze strijd met vele betekenislagen, een strijd die voortdurend wordt heruitgevonden, naargelang het tijdvak?

STADSPANORAMA

Bij het verlaten van de zaal komen we oog in oog te staan met wat ongetwijfeld het eerste gezicht op de stad Bergen is, uit 1692. Op de voorgrond strekt de natuur zich uit in de richting van de stad van de Doudou, met de berg en daarop het Belfort en de klokkentorens van de iconische gebouwen van Bergen.

Om het over de stad te hebben, halen we er drie elementen uit die ons iconisch en karakteristiek lijken: de horizon, de gebouwen en het sacrale.

DE LIJN VAN DE HORIZON

Met zijn ontwerp nodigt de zaal ons uit tot een moment van bezinning bij de iconische landschappen en horizonen van onze regio. De zaal wordt ingenomen door een reeks foto's van Jean-Marie Mahieu, waarop een hut is te zien die door de natuur werd overwoekerd.

We zien kleine bakstenen arbeidershuisjes, met hun zadeldaken die opgaan in het omringende landschap.

En dan is er die onuitwisbare stempel van de mens op de natuur: de terrils, die bijna obsessief werden gefotografeerd door generaties Bergense kunstenaars. Hun magnetische aanwezigheid trok ook de aandacht van buitenlandse fotografen zoals LaToya Ruby Frazier. Deze kunstmatige reliëfs zijn getuigen van een vergane industriële wereld, waar de natuur langzaam maar zeker haar rechten opnieuw opeist.

Alles in deze ruimte is gericht op een moment van bezinning, oog in oog met deze heringerichte vlakten. Een natuur die werd gevormd, ontwricht en bewoond door de mens, en die vandaag schommelt tussen kunstmatigheid en heropleving.

Vervolgens, een beetje weg van het parcours, ontdekken we een groot doek met vage contouren, doordrenkt met pigmenten op een vilten oppervlak, wat de indruk van levendige broosheid versterkt. Dit werk van Léa Belousovitch is geïnspireerd op een foto van een overstroming. Niet ver daarvan geven twee tekeningen van Raphaël Decoster een haast realistische weergave van een vulkaanuitbarsting. Elk op hun eigen manier getuigen ze van de vernietigende krachten van de natuur, in een paradoxaal fraaie en appellerende esthetiek. Aan het begin van de 21e eeuw lijkt er een nieuwe benadering van het landschap te ontstaan...

DE BERG BEBOUWEN

Bergen is erin geslaagd om haar middeleeuwse uiterlijk en een groot deel van haar 18e-eeuwse architectuur te behouden. En ook enkele van haar oudere architectonische juweeltjes, zoals de collegiale Sint-Waltrudiskerk, het Belfort en het stadhuis. Deze rijkdom aan geschiedenis maakt haar tot een echte erfgoedstad, waar elke steen een verhaal vertelt.

De stempel van het mijnverleden is nog steeds zichtbaar in de kleine rode bakstenen huisjes in sommige straten in de Borinage. Deze getuigen van een arbeiderserfenis vinden weerklank in het werk van Bertille Bak, die deze sporen van het industriële verleden verkent. In het stedelijk weefsel lopen burgerlijke, arbeiders- en religieuze woningen door elkaar heen. Zo ontstond een stad die door de eeuwen heen is gevormd, op een heuvel ligt en ooit werd omringd door moerasland.

Vandaag hertekent de nieuwe spoorweg-voetgangersbrug van Bergen de stadsdynamiek en plaatst ze de stad in een eigentijdse context. Door de verbinding van het historische centrum met de Grands Prés, ontstaat er een link tussen gisteren en morgen, tussen architecturaal erfgoed en de drang naar de toekomst.

In deze ruimte herdefinieert de installatie van Collectif VOID de perceptie van de ruimte, de werken en het publiek. Dit architecturale blok van karton is zowel kunstwerk als scenografie en roept een ruw decor op, in een spel van contrasten van materiaal en licht. De variaties in licht creëren een dialoog tussen binnen en buiten, waardoor de ruimteperceptie in de zaal voortdurend verandert. Niets wordt hier onmiddellijk onthuld: de beelden verschijnen beetje bij beetje, terwijl je wandelt, in een sfeer waarin het geluid van voetstappen uit de stad doorsijpelt. Het is een meeslepende ervaring, waar de stedelijke materie echo, ritme en polsslag wordt.

HET SACRALE DEEL VAN DE STAD

Met zijn unieke architectuur en iconische horizon is het onzichtbare ongetwijfeld de derde pijler van de oude stad. Het Doudou-festival, of beter gezegd het Ducasse-ritueel, dat op de lijst staat van immaterieel erfgoed van UNESCO, heeft de eeuwen doorstaan zonder verlies van zijn dubbele identiteit (burgerlijk en religieus), dankzij het delicate evenwicht dat de twee autoriteiten elk jaar weer vinden. Beide scharen zich achter Sint-Waltrudis, de beschermheilige en stichtster van de stad, onder de ongrijpbare bescherming van een wet die zowel spiritueel als materieel is. De blik wordt aangetrokken door een magnifiek 15e-eeuws houtsnijwerk van de heilige Waltrudis en haar dochters, dat troont op het kruispunt van de twee zalen die aan dit thema zijn gewijd. Het beeld roept ook de kanunnikessen van Bergen in gedachten, die zichzelf beschouwden als de spirituele dochters van deze heilige. In dit werk lieten ze het spoor achter van een diepe verwantschap. Dit beeld wijst nog eens op de essentiële rol die deze vrouwen speelden in de ontwikkeling en bloei van de stad, en ook op de sacrale en spirituele dimensie die zo kenmerkend is voor de geschiedenis van de stad.

Om dit spirituele keerpunt in de tentoonstelling in te luiden, is het hoofd van Johannes de Doper een frappante binnenkomer. Dit 18e-eeuwse terracottabeeld doet denken aan het beeld uit de processie van de broederschap van de Beubeux, die slachtoffers van de pest verzorgden of veroordeelde gevangenen begeleidden naar hun laatste rustplaats.

De motieven op de kazuifels in de kerk van Sint-Niklaas-in-Havr  in Bergen (rue d'Havr ) onthullen een verontrustende 'danse macabre' uit de late 16e eeuw. In de tweede helft van de 15e eeuw waren dodendansen erg populair, aangewakkerd door de oorlogen en de Zwarte Dood-epidemie n, die Bergen niet spaarden. Deze dodendans herinnert ons eraan hoezeer we allemaal gelijk zijn in het aangezicht van de dood.

In het halflicht van de zaal worden de zintuigen geprikkeld (en de culturen gemengd) door het getinkel van gongs, de koren, de geur en de liturgische voorwerpen.

De encenering, die ook de restauratie van deze kostbare objecten toont, richt zich niet zozeer op hun materialiteit, maar op de aanwezigheid die ze uitstralen. Een aanwezigheid die geeft of neemt, verbergt of manifesteert, verhult of onthult, afhankelijk van ieders blik en gevoeligheid, en die zo vorm geeft aan dit ritueel van de overgang van de ene wereld naar de andere, van het zichtbare naar het onzichtbare.

MEMENTO

Voor Charley Case is dit werk een eerbetoon aan de nonnen van het Zwartzusterklooster, die hun leven opofferden om terdoodveroordeelden bij te staan of te zorgen voor de slachtoffers van de pest.

“De gouden draden die hen samenbinden,” zegt hij, “symboliseren de onbreekbare band die de mensheid verenigt. *Memento vitae* is een oproep tot liefde en leven. Het werk van de zusters heeft de grond van het klooster doortrokken; als we erop lopen, stappen we op de herinnering van de wereld...”

Traditioneel bekijken we een kunstwerk frontaal. Hier wordt het echter op de grond geplaatst, waardoor we er van bovenaf naar moeten kijken. Deze omkering prikkelt onze emoties en zintuigen en betreft het hele lichaam bij een nieuwe ervaring.

Voorzien van beschermend schoeisel, word je uitgenodigd om de tentoonstelling te verlaten door over de plankenvloer te wandelen en zo een zintuiglijke onderdompeling te ervaren. Dit sluit perfect aan bij de oorspronkelijke intentie van de kunstenaar, die het werk in 2015 op deze manier opvatte, in het hart van het Zwartzusterklooster.

Deze planken op de vloer zijn een manier voor ons om jou, bezoeker, te begeleiden naar het einde van de tentoonstelling. We nodigen je daarbij uit om ‘mindful’ te wandelen op deze plankenvloer. Het doel van mindful wandelen is om je bewust te worden van elke stap die je zet.

En waarom zouden we deze sensitieve benadering niet voortzetten in het hart van de stad?

4. VOORSTELLING VAN DE ARTIESTEN

> BERTILLE BAK

Bertille Bak is geboren in Arras in 1983 en woont en werkt in Parijs. Haar werk omvat video's, installaties, foto's, sculpturen en tekeningen waarin ze gemeenschappen onderzoekt die ze eerst van binnenuit heeft leren kennen. Ze probeert hun codes, gewoonten en rituelen te begrijpen. Zo heeft ze zich ondergedompeld in een zigeunergroep in Ivry-sur-Seine, een gemeenschap van Poolse immigranten in New York, en een groep bewoners van een gebouw in Bangkok dat voor de sloop was bestemd. Deze fragiele bevolkingsgroepen inspireren haar om de notie van samenleven en de uitwassen van de hedendaagse maatschappij in vraag te stellen.

Oorspronkelijk uit Arras, richtte ze zich in haar vroege werk op de mijnsteden in Noord-Frankrijk. In 2007 regisseerde ze *T'as de beaux yeux tu sais*, haar afstudeerproject aan de Parijse Beaux-Arts. In 2008 volgde *Faites le mur*, een film die het verhaal vertelt van de opstand van de bewoners van cité nr. 5 in Barlin, een stad in het steenkoolgebied, tegen de stijgende huren en hun gedwongen verhuizing.

> GIL BAREZ

“Ik wilde schilder worden, maar nu ben ik fotograaf. Ik zou wel willen zwerven en altijd in een staat van euforie verkeren – euforie door ruimte en licht! Maar het leven is wat het is, en daarom zoek ik bij elke ervaring naar dat speciale moment waarin ik voel dat ik echt op mijn plaats ben.

Fotografie is voor mij één van de manieren om dat gevoel te bereiken. Mijn eerste foto maakte ik op 19-jarige leeftijd, zonder op dat moment te beseffen welke invloed fotografie op mijn leven zou hebben. Ik voelde simpelweg de drang om mijn huis te verlaten, om ergens anders naartoe te gaan. Ik laat me altijd leiden door een eerste, vaak vaag en onzeker gevoel waarvan ik meestal niet weet waartoe het me zal leiden — en dat is nu juist het mooie van het proces!

Wat me uiteindelijk blijft aanspreken en inspireren, is het idee van reizen. Een innerlijke reis en een reis in de ruimte, een manier om in contact te komen met de wereld!”

> LÉA BELOOUSOVITCH

Léa Beloousovitch is geboren in 1989 in Parijs en woont en werkt in Brussel. Na haar studies aan de École Supérieure Estienne, de Ateliers de Sèvres en La Cambre, haalde ze in 2014 haar diploma. Ze begon haar loopbaan met artistieke residenties in Brussel en won meerdere prijzen, waaronder de Moonens-prijs (2014), de Emerige-prijs (2016) en de prijs van de Fondation Marie-Louise Jacques (2024). Ze heeft solotentoonstellingen gehad, waaronder *Lisières* in Reims (2023-2024) en *Feelings on Felt* in Saint-Étienne (2021). Ze stelde tentoon in internationale instituten zoals het Musée de l'Orangerie in Parijs en het ARTER Museum in Istanbul. Haar werken bevinden zich in vele openbare en privécollecties, waaronder het MAMC+ in Saint-Étienne, het Museum van Elsene in Brussel en de Nationale Bank van België.

> CHRISTIAN BOLTANSKI

Christian Boltanski was een Franse beeldend kunstenaar (1944-2021). Sinds het begin van de jaren 1970 was zijn werk nauw verbonden met het individuele en collectieve geheugen. Met het tentoonstellen van herinneringen en gevonden of gereconstrueerde objecten uit zijn kindertijd begon hij aan een autobiografisch oeuvre dat het midden hield tussen spot en archeologische exactheid. Met zijn praktijk van het inventariseren, waarin hij onder andere fotoalbums en namenregisters gebruikte, breidde hij zijn onderzoek uit naar het 'typische' individu. Hij verzamelde geduldig de sporen die hiervan impliciet getuigenis afleggen.

Zijn installatie *Les registres du Grand-Hornu* (1997) werd speciaal gemaakt voor de voormalige kolenmijn Grand-Hornu. Ze bestaat uit een stapeling van roestige blikken (van het type waarin we onze herinneringen bewaren) die hun verzegelde inhoud verbergen. Boltanski laat de toeschouwer vrij om zich een voorstelling te maken van wat voor schat elk doosje bevat – een verwijzing naar het unieke leven besloten in elk doosje.

Christian Boltanski, "Les Registres du Grand-Hornu", 1997.

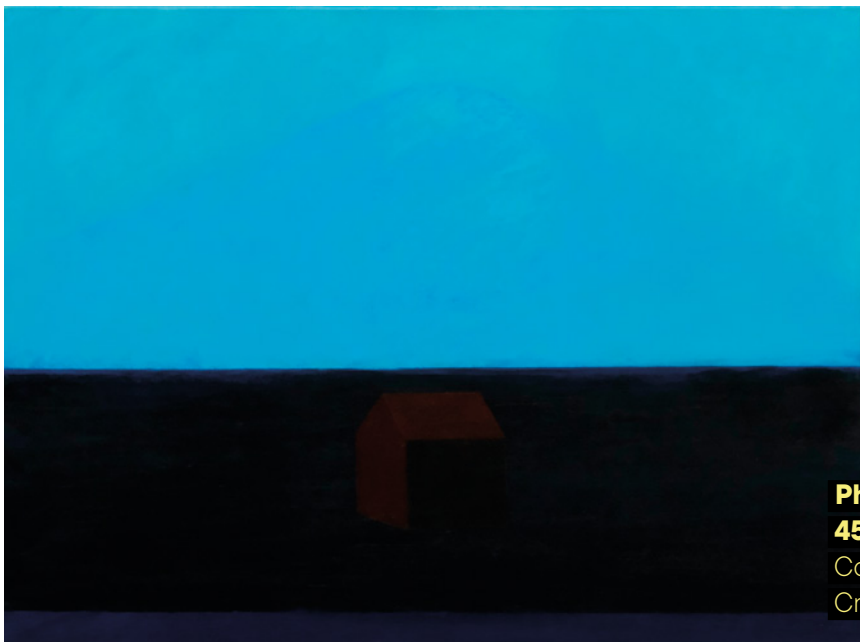
Installation. Fer blanc, étiquettes, photographies noir et blanc, lampes de bureau 472 x 4015 x 19 cm. Collection Musée des Arts Contemporains au Grand-Hornu, propriété de la Fédération Wallonie-Bruxelles.

Crédit photographique : Philippe De Gobert © SABAM Belgium 2025

> PHILIPPE BOUILLON

Philippe Bouillon, schilder en songwriter, werd geboren in Frameries in 1966. In 1994 ontving hij de Eerste Prijs van de Jonge Belgische Schilderkunst in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel. Sindsdien heeft hij zijn werk internationaal tentoongesteld, met name in België, Frankrijk, Italië en Bulgarije. In 2000 trad hij toe tot het docententeam van ARTS² in Bergen, waar hij het vak Kleurpraktijk doceert.

Bouillon verkent in zijn werk op haast obsessieve wijze thema's die verbonden zijn met zijn persoonlijke geschiedenis, aan de hand van motieven zoals het huis, de vogel, de vis en vrouwelijke en mannelijke figuren. Deze vormen zijn slechts een middel: de ware essentie ligt in de daad van het schilderen zelf, uitgevoerd zonder voorafgaande gedachte. Zo kunnen licht, kleur, fysieke herinneringen en emoties zich vrij uiten.

Philippe Bouillon, « Tout est possible »
452, 2010, acrylique sur toile 60x 80cm
Collection Evelyne Gilmont
Crédit photographique Laurence Vray

> BALTHASAR BURKHARD

Balthasar Burkhard (1944-2010) was een Zwitserse fotograaf die internationale erkenning verwierf met zijn grootformaat monochrome fotoseries. Hij koos in veel van zijn werken bewust voor zwart-wit en grote formaten. Dit zijn keuzes die bijdragen aan het proces van decontextualisering en distantiëring die deel uitmaken van de benadering van de fotograaf. Burkhard's grootformaat-beelden zijn bedoeld om te worden opgehangen.

> MARIE CANNELLA

Marie Cannella, dochter en kleindochter van Italiaanse immigranten die in 1947 naar België kwamen om in de mijnen te werken, werd geboren in de provincie Henegouwen, te midden van terrils. De kunstenares koestert een bijzondere liefde voor deze landschappen – ondanks wat ze symboliseren – niet in het minst omdat de natuur ze heeft teruggewonnen. In de zomer van 2016 keerde ze terug naar het geboortedorp van haar ouders in Sicilië, waar ze een onverklaarbare drang voelde om de bergen uit haar jeugdherinneringen te fotograferen. Een terugkeer naar de roots.

“Twee landen, twee talen, twee culturen, twee landschappen leven in mij”.

**“Deux pays , deux langues,
deux cultures, deux paysages
vivent en moi.”
Oeuvre de Marie Cannella**

> CHARLEY CASE

Charley Case, geboren in Brussel in 1969, is een artiest in de volle betekenis van het woord: veelzijdig en avontuurlijk. Hij baseert zijn creatieve proces op zijn eigen ervaringen, gevoed door verschillende invloeden uit de wereld om hem heen. Hij onderzoekt de menselijke conditie, van de relatie tussen de mens en de natuur tot spiritualiteit en het leven als reis: de identiteit van de mens, zijn lichamelijkheid en zijn bestemming. Zijn werk is vaak poëtisch en behandelt de vluchtige maar onomkeerbare reis van het leven naar de dood. Charley Case is een multidisciplinair kunstenaar die gebruik maakt van technieken zoals fotografie, gravure, video en tekenkunst (houtschool, Oost-Indische inkt, rood krijt, aquarel) om zijn reflecties vast te leggen over de oorsprong van de mens en diens uiteindelijke bestemming. In meer dan twintig jaar heeft hij een grote serie litho's ontwikkeld in zijn atelier. Onlangs begon hij met het ontwerpen van droogdrukken en etsen, de meeste op groot formaat.

> **MALIK CHOUKRANE**

“Ik ben een nomade die gehecht is aan de ruimte. Gedreven door een externe kracht voel ik vaak de behoefte om op pad te gaan, om de roep van de horizon te beantwoorden. Hier of daar, de blik gericht op de horizon, dwaal ik langs onvoorspelbare paden, die variëren met de grillen van mijn verlangen naar momentopnamen. Op deze welbewust grillige routes ontstaat het verhaal onderweg, wat sporen nalaat die bijbelse staties worden, heilige plaatsen waarvan ik de stigmata bewaar, omzoomd met beelden. Die rusteloze zwerftocht verandert dan in een bijna lichamelijke behoefte: om het voedende pad te ervaren, het licht te voelen schitteren, en te luisteren naar de roep van vrijheid.”

> **COLLECTIF VOID**

VOID is een kunstenaarsduo bestaande uit Arnaud Eeckhout (BE, 1987) en Mauro Vitturini (IT, 1985) dat sinds 2013 vanuit Brussel werkt. Ze verkennen de geluidsdimensie als representatiemiddel, waarbij geluid wordt gebruikt als een penseel om het zichtbare af te bakenen. Hun multidisciplinaire werk omvat video, installatie, performance, geluidskunst en interventies in openbare ruimten. Ze hebben tentoongesteld in prestigieuze instellingen zoals het Museum van de Botanique in Brussel, BPS22 in Charleroi en MAC Villa Croce in Genua. Hun werk bevindt zich in collecties zoals het Philadelphia Museum of Art en de Belfius Art Collection. Het duo won verschillende prijzen, waaronder de Salomon Residency Award in New York (2019). Arnaud Eeckhout is daarnaast docent aan de Arts²-school in Bergen.

> **SAMUEL COISNE**

Samuel Coisne is een jonge Franse kunstenaar die naar België verhuisde om te studeren. Hij studeerde in 2004 af met een Master in de Kunst aan de ARTS²-school in Bergen en begon een aantal jaren later met groepstentoonstellingen. In 2014 presenteerde hij de tentoonstelling ‘Sweet Cuts’ in Beiroet en in 2015 ‘The Glory Of Broken Things’ in het MAAC (Maison d’Art Actuel des Chartreux - Brussel-B), waarmee hij zijn driejarige residentie afrondde. Sindsdien was er een nieuw project, Parts of Infinity, een geheel van stukken gebaseerd op thema’s die het universum, de kosmos en de poëzie die daarvan uitgaat, onderzoeken. Een duik in de duisternis en haar lichten. Het werk van Coisne draait om breekbaarheid, toeval en schijn, waarbij hij speelt met codes, verschillende materialen en de vraag naar realiteit en illusie. Zo krijgt zijn werk een poëtische kwaliteit die reflecteert op de hedendaagse maatschappij.

> ANNE-SOPHIE COSTENOBLE

Anne-Sophie Costenoble ontdekte de fotografie stapje voor stapje in Atelier Contraste in Brussel en het IEPS in Bergen. Ze houdt ervan om artistieke disciplines te combineren en heeft samengewerkt met geluidskunstenares Margarida Guia, dichter Carl Norac, drukker Bruno Robbe, schrijfster Caroline Lamarche en choreografe Ephya Gburek. Haar werk was te zien in België, onder andere in het Musée de la Photographie in Charleroi, en in verschillende Europese landen.

Momenteel blijft ze haar onderzoek voortzetten via residenties, zowel in België als internationaal.

Anne-Sophie Costenoble,
“Les colombophiles”, 2013-2017.
Photographie argentique, impression
numérique sur Dibond®
© Anne-Sophie Costenoble

> RAPHAËL DECOSTER

Raphaël Decoster is geboren op 10 december 1988 in Roubaix en woont en werkt in Brussel. Zijn tekeningen zijn vaak verhalend van aard en combineren performance met een verkenning van het gebaar en de tijd. Hij onderzoekt de natuur zowel via details als via spectaculaire fenomenen, met een vrije en poëtische stijl. Zijn aandacht voor detail brengt hem ertoe om materialen in beweging te tekenen, zoals water of pluimen, waarbij hij de rauwe emoties uit deze elementen haalt. Na zijn studies schone kunsten in Doornik, Antwerpen en Helsinki begon hij zijn loopbaan in 2015 met tentoonstellingen in Brussel. De landschappen van het hoge noorden, met name IJsland, vormden een belangrijke inspiratiebron toen hij in 2017 naar Porto reisde, waar de ongerepte natuur zijn aanpak verder beïnvloedde. Daarnaast combineert hij grafisch werk met geluids- en choreografische performances. Terug in Brussel werkte hij met verschillende kunstinstellingen.

> **MARA DE SARIO**

Als humanistische fotografe geboren in een tijd van ontgoocheling, voelt Mara de Sario zich aangesproken door de relatie tussen mens en wereld. Ze houdt van plekken waar mensen blijven hangen en waar het leven zijn tijd neemt.

Ze werd eerder opgeleid voor reportages en de idee van het perfecte kader, maar ze haalde haar routines overhoop met het studeren van beeldende kunst.

Ze houdt van zwart-wit vanwege het anachronisme en de subjectieve kracht ervan, en van kleur vanwege de link met schilderkunst. “Ik kies niet graag tussen het een of het ander. Ik geloof dat elke situatie zijn eigen unieke en subjectieve keuze met zich meebrengt.”

> **BARBARA DITS**

Barbara Dits, geboren in 1980, heeft naam gemaakt in de documentaire reportage-fotografie. Haar beelden bieden een unieke blik op zowel nabije als verre milieus, waarbij ze levensmomenten vastlegt met een scherp oog voor detail. Hoewel het menselijke element vaak niet zichtbaar is, blijft het centraal in elke opname. Haar composities spelen met lijnen, rondingen en volumes, waarbij ze het daglicht benadrukt — of dit nu koud of warm is. Volgens Jacky Legge betreft ze de kijker actief bij haar visie, als een speler erin. Barbara Dits won tal van prijzen, waaronder die van de provincie Henegouwen en de stad Doornik, en de Bertelootprijs. Ze exposeerde zowel individueel als collectief en publiceerde voorts over moderne en hedendaagse architectuur.

> **CLAIRE DUCÈNE**

Claire Ducène werd geboren in La Louvière in 1986. Na haar studies in schilderkunst en fotografie behaalde ze een Master in de Franse en Romaanse taal- en letterkunde aan de Université Libre de Bruxelles. Ze woont en werkt momenteel in Brussel. Sinds 2012 had Ducène talrijke solo- en groepstentoonstellingen in verschillende landen, en in 2015 won ze de Prix du Hainaut voor beeldende kunsten.

Haar werk is een visuele reflectie op het geheugen, gedreven door haar fascinatie voor herinneringen en het verstrijken van de tijd. Haar voorliefde voor verhalen is merkbaar in een oeuvre dat is opgebouwd rond herinneringen en sporen, rond wat oins rest van wat ‘was’. Haar werk vertrekt dan ook vanuit reconstructies, ficties en verzamelingen waarin het verstrijken van de tijd de contouren heeft vervaagd. Ze gebruikt in haar werk elementen zoals wolken, mist, licht en duisternis als symbolen.

> FELTEN-MASSINGER

Felten-Massinger is de naam waaronder de Belgische fotografen Christine Felten (°1950) en Véronique Massinger (°1947) gedurende twintig jaar samenwerkten en een uniek oeuvre creëerden. Wat hun werk bijzonder maakt, is de combinatie van gaatjescamera met de daarbij ongebruikelijke techniek van het gebruik van kleur-omkeerpapier. Hun donkere kamer was een kampeercaravan, de Caravana Obscura, waarin ze hun beelden ontwikkelden.

> NORBERT GHISOLAND

Norbert Ghisoland (1878-1939) was een Belgische fotograaf en mijnwerkerszoon. Zijn vader, die een betere toekomst voor zijn kinderen wilde, besloot dat zijn oudste zoon fotografie moest gaan studeren en kocht de benodigde apparatuur. Na een ongeluk waarbij zijn oudere broer om het leven kwam, erfde Norbert het fotomateriaal, hoewel het de bedoeling was dat hij schrijnwerker zou worden. Na een driejarige stage bij fotograaf Galladé in Bergen opende hij zijn eigen studio, waar hij onder een glazen dak in natuurlijk licht duizenden portretten nam. In 37 jaar tijd maakte hij meer dan 90.000 foto's op glasplaten. Na zijn dood in 1939 werd zijn enorme fotocollectie bewaard in de Fondation Ghisoland, gevestigd in het Mundaneum in Bergen.

Norbert Ghisoland, « Untitled », Circa 1921.

Photographie sur plaque de verre au gélatino-bromure d'argent. Collection : Fondation Norbert Ghisoland – Mundaneum © Fondation Norbert Ghisoland

> RÉMY HANS

Rémy Hans komt oorspronkelijk uit de Borinage en woont nu in Brussel. In zijn artistieke werk onderzoekt hij de effecten van het Antropoceen. Hij richt zich op de kwetsbaarheid van het leven en de veranderingen die plaatsvinden in de tijd, door de seizoenen heen en over de eeuwen. Als iemand die opgroeide in een regio die bekendstaat om zijn zware industrie, met name de mijnbouw, stelt hij vragen bij de vernietiging van onze gemeenschappelijke goederen en de overexploitatie van basisgrondstoffen. Hij onderzoekt het contrast tussen kunstmatige en natuurlijke landschappen, de degeneratie van de natuur en van onze samenlevingen, en

de mogelijke spanningen tussen behoud en vernietiging.

Rémy Hans laat zich niet alleen inspireren door kunstgeschiedenis en architectuur, maar ook door film en literatuur. Zijn werk legt de link met milieus in fictieve werelden, die het spanningsveld blootleggen tussen natuur en cultuur, mens en machine, en organische en geometrische vormen. Hij vertaalt deze thema's via verschillende media, waaronder tekenen, beeldhouwen en fotografie.

> **TADASHI KAWAMATA**

Tadashi Kawamata is een Japanse kunstenaar die in 1953 werd geboren op het eiland Hokkaido. Hij geniet wereldwijd erkenning voor zijn monumentale kunstprojecten, die meestal zijn opgebouwd uit gerecyclede materialen en altijd de dialoog aangaan met de historische, sociale en ecologische context van de plaats waar ze zich bevinden.

Kawamata creëerde de in-situ installatie 'Forest in Mons'. Daarbij zijn een nest en vijf hutten geplaatst in kleine bomen, die werden gered uit een bos nabij Parijs, wat een immersieve ervaring creëert, tussen natuurlijk en denkbeeldig. Wandelend tussen deze werken krijgen bezoekers de kans om deze hangende schuilplaatsen, die meestal verborgen zijn in de boomtoppen op grote hoogte, van dichtbij te bekijken. Ontworpen in harmonie met de bomen die ze herbergen, wordt elk detail van deze structuren plotseling zichtbaar, alsof we reuzen zijn die een miniatuurbos verkennen.

Tadashi Kawamata, «Forêt de Mons».

Installation dans le musée des Beaux-Arts de Mons, 2025

> **MARCEL LEFRANCQ**

Marcel G. Lefrancq (1916-1974) sloot zich in 1938 op 22-jarige leeftijd aan bij de surrealistische groep Rupture, maar hij kan niet worden gereduceerd tot zijn aandeel in deze beweging. Hij bleef werken aan een veelzijdig oeuvre van collages, objecten en foto's. Daarin komt zijn gevoel voor het wonderbaarlijke en de poëzie van het alledaagse naar voren, maar ook zijn aandacht voor de sociale en politieke realiteit van zijn tijd. Hij opende zijn professionele fotostudio in 1946 en maakte al snel naam als getalenteerd portrettist.

Marcel Lefrancq, Sans titre, Mons, 1956.
Epreuve à la gélatine argentique, tirage
moderne, 36,5 x 26,1 cm. Coll. Musée de la
Photographie, © M.Lefrancq.Mons

> **MICHEL LEFRANCQ**

“Als documentair fotograaf is mijn werk zeer technisch, wat mijn blik scherper heeft gemaakt en me heeft gedwongen om van een onderwerp zowel het grotere geheel als de kleine details te zien. Mijn persoonlijke foto's, die vaak landschappen zijn, doen hun voordeel met de strikte compositie, maar ze zijn vooral een poging om de emotie vast te leggen van het moment waarop ik ontdek wat een beeld zal worden. Het is niet de realiteit die mij interesseert, maar de interactie tussen vormen en kleuren, schaduwen en licht, en de poging om de ervaring van het moment vast te leggen.”

> **PIERRE LIEBAERT**

Pierre Liebaert is een fotograaf die werd geboren in Bergen. Zijn vaak immersieve projecten zijn intens en langdurig. Veel van zijn werk is fotografisch, maar zijn vorige serie *Libre Maintenant* is een installatie bestaande uit film, beelden, muziek, geluidsopnames en tekst. In zijn huidige project, *Je crois aux Nuits*, onderzoekt hij regio's met overgebleven, fragiele plattelandstradities. Deze serie volgt de carnavalscyclus, vanaf de beer die verschijnt op Maria-Lichtmis tot het beeld van een lichaam bedekt met as. Sinds 2017 wordt zijn werk vertegenwoordigd door de Brusselse galerie Archiraar.

> **JEAN-MARIE MAHIEU**

Jean-Marie Mahieu werd geboren in 1945 in La Bouverie, en woont en werkt in de Borinage. De elementen van zijn kunst zijn het geheugen, de zoektocht, de kindertijd, het Oosten, identiteit... Net zoals de aarde de sporen bewaart van oude beschavingen die ze zag geboren worden en weer vergaan, bevatten de verflagen op zijn doeken de tastbare tekens van een eindeloze zoektocht. Zijn werk is een gelaagd proces van persoonlijke en collectieve herinneringen. De schilderijen maken deel uit van een complexe archeologische dynamiek: die van het werk zelf in zijn materiële realiteit, van een uniek creatief proces dat de kunstenaar bracht van een alchemie van de gravure naar een gelaagde schilderkunst, en van een persoonlijke identiteit die slechts kan worden blootgelegd via een collectieve en historische archeologie — waaruit uiteindelijk universele thema's naar voren komen.

> **RINO NOVIELLO**

Rino Noviello is fotograaf, videograaf en docent sinds 2001. Hij combineert artistieke creatie met opdrachtwerk, zoals portretten, architectuur en reportages, waarbij hij altijd de relatie tussen het beeld en visuele vertelling onderzoekt. In 2004 richtte hij Picturimage op, een agentschap dat fotografie en video combineert, en waar hij technische kennis mengt met artistieke sensibiliteit. Hij is gefascineerd door de cinematografische mogelijkheden van camera's en smartphones en produceert videocontent die de aarde en haar hulpbronnen belicht.

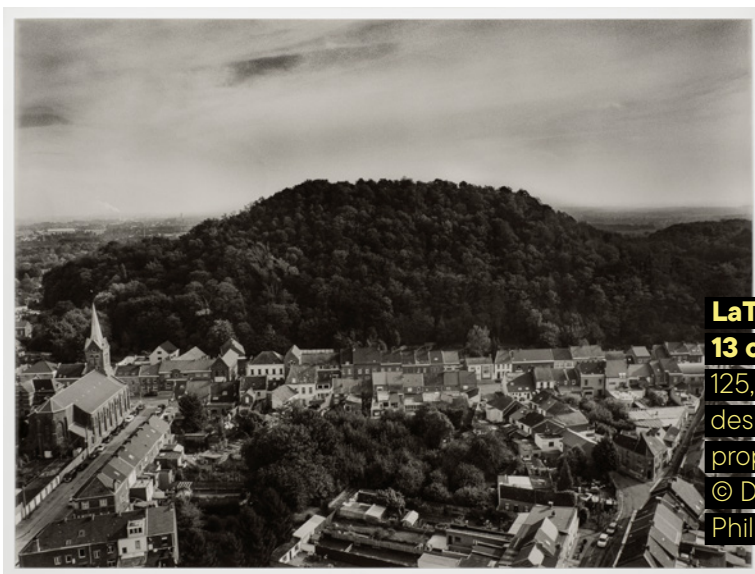
Hij onderzoekt ook de toepassingen van beeldgenererende AI, nieuwsgierig als hij is naar technologische vooruitgang.

> **MARIE-FRANÇOISE PLISSART**

Marie-Françoise Plissart, geboren in 1954 in Brussel, is fotografe en filmmaakster. Haar oeuvre focust op stedelijke omgevingen, architectuur en sociale verhoudingen. Haar benaderingen en distributiemediën zijn net zo divers als de locaties die ze als onderwerp neemt. Ze maakte fotoromans zoals *Droits de regards* en *Fugues*, en deed aan documentaire fotografie in *Kinshasa, la ville imaginaire* en *Bruxelles, horizon vertical*, wat leidde tot de kortfilm *L'occupation des sols*. Ze publiceerde talloze fotowerken, prentbriefkaarten, kalenders, platenhoezen, boekcovers en portretboekjes voor het theater. Een retrospectieve tentoonstelling, *A World without End*, werd gehouden in het Fotomuseum in Antwerpen. In 2025 zal ze zich ontfemen over de muren van het nieuwe metrostation Park en er de zee binnenbrengen.

> LATOYA RUBY FRAZIER

LaToya Ruby Frazier, geboren in 1982 in het Amerikaanse Braddock (Pennsylvania), groeide op in het Reagan-tijdvak in een door de staalcrisis geteisterde industriestad. In 2016 gaf haar residentie bij MAC's haar de kans om haar kritisch onderzoek naar de postindustriële samenleving voort te zetten. LaToya Ruby Frazier richtte haar aandacht vervolgens op de geschiedenis van de Borinage en de kolenmijnindustrie en ontmoette voormalige mijnwerkers en hun families om actief te getuigen van hun ervaringen door middel van collaboratieve fotografie. De vele herinneringen en anekdotes uit haar lange gesprekken met deze 'getuigen', stellen haar vervolgens in staat om haar foto's te ordenen in verhalende en poëtische sequenties. Net als in haar serie *The Notion of Family* gebruikt LaToya Ruby Frazier portretten, stillevens, landschappen en luchtfoto's om wat ze noemt een 'sociaal fresco' te creëren. Ze verbeeldt in haar fotografie landschappen als lichamen en stelt mensen voor als monumenten — beide onlosmakelijk met elkaar verbonden.

LaToya Ruby Frazier, « Terril, Borinage, 13 octobre 2016 », tirage gélatino-argentique, 125,5 x 166,3 cm, 2016-2017. Collection Musée des Arts Contemporains au Grand-Hornu, propriété de la Fédération Wallonie-Bruxelles © Droits réservés. Crédit photographique : Philippe De Gobert

> JEANLOUP SIEFF

Jeanloup Sieff, die overleed in 2000, was een Franse fotograaf die in zijn carrière laveerde tussen verschillende benaderingen van fotografie, waaronder mode, reportage en portretten. Hij staat bekend om zijn portretten van politieke en entertainmentfiguren, maar ook om zijn landschappen, naakten en het kenmerkende gebruik van groothoek- en extreem groothoeklenzen. Zijn werk besloeg vier decennia en was voornamelijk in zwart-wit. Hij drukte zijn eigen foto's af en introduceerde daarbij een nieuwe stijl van afdrukken. Hij was ook modiefotograaf en zijn dochter Sonia trad in zijn voetsporen.

> BRUNO VANDE GRAAF

De schilderijen van Bruno Vande Graaf brengen het verval van de Borinage onder de aandacht, met bijzondere focus op Bergen, waar in 2015 één op vier winkels leegstond. Zijn werk benadrukt de industriële ruïnes, vervallen gevels en sporen van verarming die het landschap tekenen. In plaats van de sociale ellende te verdoezelen, getuigen deze beelden van collectieve pijn en werken ze als een poëtische en esthetische toe-eigening van deze ontmenselijkte plaatsen. Zijn schilderijen, die schoonheid en verlatenheid combineren, onthullen de wonden van het land en roepen een schuchtere vorm van vernieuwing op door middel van verzwakte kleuren, tussen verdwijnen en herrijzen. Met een zeldzame gevoeligheid transformeert de kunstenaar deze grimmige omgeving tot esthetisch materiaal dat een door de-industrialisatie getekend erfgoed zijn waardigheid teruggeeft. Zijn werk nodigt ons uit om deze herinnering anders te kaderen en een andere toekomst voor deze vergeten regio's voor ogen te zien.

Bruno Vande Graaf, « Le Levant », 2025,
acrylique sur toile, 190 x 130 x 4cm
Collection de l'artiste
Crédit photographique Laurence Vray

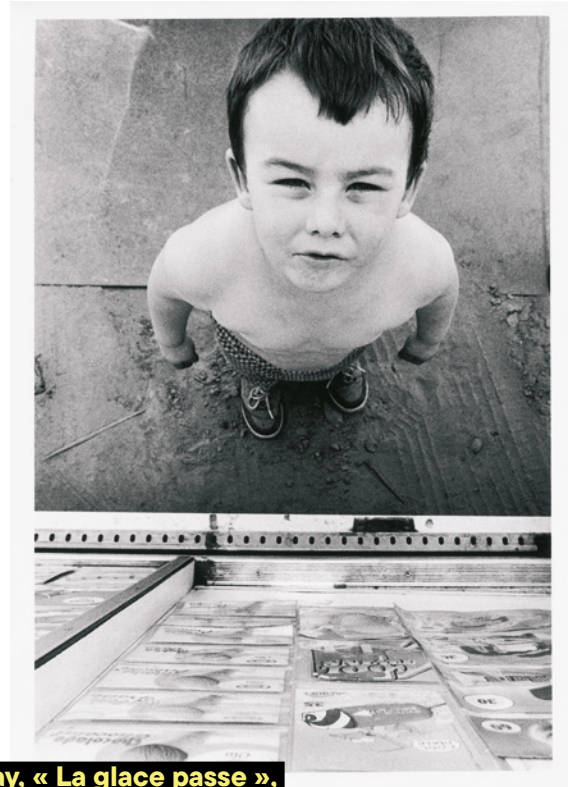
> MAXIME VAN ROY

Maxime Van Roy behaalde een masterdiploma 'Beeld in de omgeving' aan ARTS² Mons. Hij is een beeldhouwer die voornamelijk werkt met sedimentaire kalksteen en marmer, die hij regelmatig combineert met kinetische en elektronische processen.

In zijn artistieke benadering wil hij de bijzonderheden die we aan stenen toeschrijven ombuigen en overstijgen via een antropogene visie op minerale elementen uit de natuur, dit decor waarop wij onze verbeelding projecteren. Zijn werk was al te zien in prestigieuze instellingen zoals MAC's Grand-Hornu, BPS22, Bozar, het Museum voor Schone Kunsten van Doornik en Le Pavillon.

> LAURENCE VRAY

Laurence Vray Laurence Vray begon haar loopbaan als fotojournaliste en schakelde in 2002 over op een meer documentaire aanpak met *La Glace Passe*, een project waarin ze vanuit een busje het straatleven in de Borinage vastlegde, met bijzondere aandacht voor de intimiteit van het moment. Als geëngageerd fotografe richt ze zich op het portretteren van vluchtelingen en mensen zonder papieren, met als doel hun menselijkheid zichtbaar te maken. Haar werk is sterk beïnvloed door poëzie: ze werkt geregeld samen met dichters en verwerkt die gevoeligheid in haar beelden. In haar tentoonstelling *Quelques millimètres au-dessus de la terre* (2023) brengt ze het zichtbare en het onzichtbare samen. Ze blijft voortdurend experimenteren met technieken zoals de gaatjescamera en chlorofyl, en ziet fotografie als een zintuiglijke vorm van schrijven.

Laurence Vray, « La glace passe »,
2000-2002, Photographie argentique,
impression numérique sur Dibond®
Collection de l'artiste

5. OVER DE TENTOONSTELLING

+ **Rondleiding met gids voor particulieren:**

20.04, 18.05, 20.07, 17.08, van 15.00 u tot 16.30 u
€ 11/€ 8 (toegangsprijs + € 2)

+ **Gratis zondagen:**

profiteer **elke eerste zondag van de maand** van gratis toegang en ontdek onze tentoonstelling.

+ **Cultuurbemiddelaars ter plekke:**

profiteer zolang de tentoonstelling duurt van de aanwezigheid van onze bemiddelaars in de tentoonstellingsruimten voor wat extra uitleg, **elke zaterdag- en zondagmiddag** van 14.30 tot 17.30 u.

+ **Aanwezigheid van kunstenaars:**

ontmoet Laurence Vray, Collectif VOID, Remy Hans en Pierre Liebaert in onze tentoonstellingsruimten op **13.04** en **25.05** van 14.30 tot 17.30 u.

6. MAINTENEUR

van Diego D'Onofrio in het Zuilenzaal – CAP

12.04 > 17.08

Inbegrepen bij de toegang tot het Museum voor Schone Kunsten

Mainteneur gaat een dialoog aan met de tentoonstellingsruimte en werpt een sensitieve blik op de wereld om ons heen. Met behulp van een interactief platform en materialen die aan spanning worden onderworpen, verkent Diego D'Onofrio, winnaar van de *Prix du Hainaut des Arts Plastiques* in 2023, de begrippen sokkel, kader, bemiddeling en aanraking in de museale ruimte.

In samenwerking met het « Secteur des Arts plastiques de la Province de Hainaut »

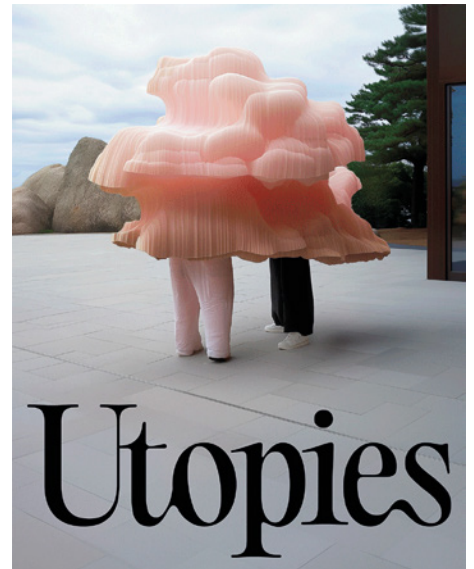
© Diego D'Onofrio

7. VIVRE ENSEMBLE

in de Labo-zaal (Collectiehuis)
met het Institut d'Architecture
Wallonie-Bruxelles (ICA)

12.04 > 31.08

Toegang tot het Collectiehuis:
€ 4/ € 3

Van **12 april tot 31 augustus 2025** neemt het Institut Culturel d'Architecture de Wallonie-Bruxelles de Labo-zaal van het **Collectiehuis** (CAP) over om te onderzoeken wat **Vivre Ensemble** (samenleven) kan betekenen, nu en in de toekomst. Deze tentoonstelling maakt deel uit van Temps d'Archi #11 **Utopies** georganiseerd door de ICA, dat loopt van maart tot november 2025. Ze sluit aan bij de tentoonstelling **Pulsaties. Gezichten van een stad** in het CAP in Bergen.

Het **kunstenaars-architectenduo Luna Pittau** en **Camille Bleker** trekt de stad in om via gesprekken met inwoners van Bergen zicht te krijgen op hun relaties met burens. Daarbij zoeken ze naar inventieve manieren om de dagelijkse woonomgeving aangenamer te maken. Hun benadering is speels, poëtisch en absurdistisch, en nodigt bezoekers uit om met nieuwe ogen te kijken naar hun dagelijkse omgeving.

Hun installatie **Quelques centimètres** onderzoekt hoe de vorm van gedeelde oppervlakken in onze gebouwen – zoals muren – invloed heeft op onze interacties. In een context waarin meer mensen dezelfde muur delen en isolatie vaak onbetaalbaar of technisch complex is in de installatie, neemt ook de kans op spanningen tussen burens toe. Op basis van de verzamelde getuigenissen zullen **Luna Pittau** en **Camille Bleker** samen met het publiek een aantal eenvoudige, toegankelijke, absurde en utopische oplossingen bedenken om de leefkwaliteit te verbeteren.

Voorstelling van het team:

Luna Pittau, beeldend kunstenares, en **Camille Bleker**, architecte van opleiding, werken al twee jaar samen aan projecten die het midden houden tussen **performance, ambacht, doe-het-zelf en video-installatie**. Hun werk verkent de begrippen **hergebruik, materialiteit en bewoonde ruimtes** en stelt de zorg die aan deze laatste wordt besteed ter discussie.

Door hun samenwerking met **Rotor Deconstruction** verdiepten ze hun praktijk met technieken rond demontering, het gebruik van gerecupereerde materialen, en een projectaanpak geworteld in de bestaande omgeving. Samen creëren ze installaties die de materialiteit van gebouwen in vraag stellen en perspectieven openen op de interactie tussen **lichamen, objecten en gedeelde ruimtes**.

8. PRAKTISCHE INFO

De tentoonstelling *Pulsaties. Gezichten* van een stad loopt van **12.04** tot **17.08.2025**

+ **OPENINGSUREN:** Open van dinsdag tot zondag, 10.00 tot 18.00 u.

Gesloten op **13** eN **15.06** (Ducasse van Bergen)

+ **TARIEVEN:** € 9 volle prijs/ € 6 korting

Gratis voor kinderen onder 12 jaar

Gereduceerd tarief op vertoon van een ticket voor de lopende tentoonstellingen in **MACS Grand-Hornu**, het **Fotografie Museum in Charleroi** en het **Mundaneum in Bergen (Mons)**.

+ **CAP/MUSEUM VOOR SCHONE KUNSTEN**

Rue Neuve, 8 – 7000 Bergen

www.cap.mons.be

Reserveren: +32 (0)65 33 55 80 of via info.tourisme@ville.mons.be

+ **VRIJE BEZOEKEN VOOR GROEPEN**

Reserveren op +32 (0)65 40 53 46 of per e-mail op groupees@ville.mons.be

+ **RONDLEIDINGEN MET GIDS VOOR GROEPEN**

Reerveren op +32 (0)65 40 53 46 of per e-mail op groupees@ville.mons.be

Duur: 1u30 - € 80/groep van 25 personen

Volg al het laatste nieuw over onze musea en tentoonstellingslocaties op onze sociale media :

  [musees.expos.mons](https://www.musees.expos.mons)

Christian Boltanski, "Les Registres du Grand-Hornu", 1997.

Installation. Fer blanc, étiquettes, photographies noir et blanc, lampes de bureau 472 x 4015 x 19 cm.

Collection Musée des Arts Contemporains au Grand-Hornu, propriété de la Fédération Wallonie-Bruxelles.

Crédit photographique : Philippe De Gobert © SABAM Belgium 2025